

33103
5-67

№ 40

8 ქრისტეშობ. 1913წ.

ქართული
მიიღება ხელის მოწერა

წლიური ფასი

== 3 მან. ==

უძველესი ქართული საზოგადო-ეკონომ.

ცალკე ნომერი 5 კაპ.

მიზანი და სალიბერატორო შურონალი

რედაქცია ღიაა 10-1 საათ.

წელიწადი მთლიან

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპოზიტის: თბილისი კლდე.

ს ა რ ჩ ე ვ ი:

1. „მოწვევების და“.
2. რა გემართებს. — . რ. გ—ესი.
3. ფინანსიური მასა-
ზრება. — . . . . . ეკალისა.
4. ზოლიტუხნიკუმის გარშემო.
5. პრესა.
6. მუვე ლუგანის ბა
რისები. — . . . . . ფარსმან-ფარუხისა.

7. ბუნებრივი პრინცი.
— თარგ. . . . . გ. ნამორაძისა.
8. ესთეტიური კულ-
ტურა. — . . . . . ახალმოხულისა.
6. ჩემი ძახილი. — ლექსი ორენასი.
10. უკანასკნელი ამბები.
11. ბ. გრიგოლ დია-
სმადე. — . . . . . რ. გაბაშვილისა.

მიიღება ხელის მოწერა 1914 წ.

უძველესი ქართული საზოგადო-ეკონომიური

და სალიბერატორო შურონალი

„კლდე“-ზედ.

ფ ა ს ი:	1 წლით.	. . . . .	3 მან.
	6 თვით.	. . . . .	2 მან.
	3 თვით.	. . . . .	1 მან.

ცალკე ნომერი ყველგან 5 კაპ.

Handwritten notes and stamps in purple ink on the right side of the page.

„მოწყალების და“

მთავრობის ოფიციალმა პოლიტეხნიკუმის შესახებ მღუმარება დაარღვია და საზოგადოების აღელვებულ სინიდისის დამშვიდებასა ლამობს. იგი უარჰყოფს, რომ პოლიტეხნიკუმის საკითხში როგორიმე ბრძოლა არსებობდეს, მით უმეტეს ეროვნული. მიუხედავად ამისა, ბრძოლის ველზედ იგი „მოწყალების დათ“ გამოდის და რაკი ბრძოლა მართლაც არსებობდა და რაკი ამ ბრძოლაში ქართველები დამარცხდნენ, ქართველების გვამებს ჰკრეფავს და მომავალ პოლიტეხნიკუმში გზავნის ჭრილობათა მოსარჩენად; ჩვენის აზრით ასეთი საქციელი ცინიკურია.

მაგრამ ოფიციალში მართო ამ ცინიზმით არ კმაყოფილდებიან: როგორც ყოველთვის, ეხლაც ფაქტებს ურამალა აყენებს და საკამათო საგანს თავისებურად აშუქებს. „საკითხი რომ აღძრულიყო იმის შესახებ, თუ სად აშენდეს საპოლიტეხნიკო ინსტიტუტი, შესაძლებელია არჩეული ყოფილიყო საბურთალო. მაგრამ უმთავრესი საკითხი ის იყო, თუ როდის აშენდეს პოლიტეხნიკუმი.“ — ამბობს ოფიციალში.

რას ნიშნავს ესა? ჩვენ იძულებულნი ვართ შევეკითხოთ „კავკაზს“, წაუკითხავს მას, თუ არა, მეფის მოადგილის განკარგულება, რომლითაც თბილისის პოლიტეხნიკუმის საკითხი საუწყებათაშორისო კომისიას გადაეცა? თუ წაუკითხავს, რა იყო იქ მოხსენებული, რა უნდა განეხილა კომისიას: პოლიტეხნიკუმის აშენების დრო, თუ პოლიტეხნიკუმის შენობის ადგილი? ჩვენ ვფიქრობთ, რომ საკითხი გადაცემული იყო კომისიაში სწორედ იმისათვის, რომ ამ კომისიას შედარებითი ანალიზი მოეხდინა საკონკურსო ადგილებისა და არა დროსი. კომისიამაც უმთავრესი ყურადღება ადგილების შეფასებას მიაქცია, სასწორი სამართლიანობისა საბურთალოსკენ გადახარა, მაგრამ როგორ მოხდა, რომ პოლიტეხნიკუმის ბედი მაინც დროს მიხედვით გადაწყდა, და არა ადგილისა ეს ჩვენთვის ისევე გამოუცნობია როგორც ის, რომ ერთხელ თვითონ „კავკაზიც“ საბურთალოს მომხრე იყო და ეხლა კი ხელი ნავთლულისაკენ გაუშვერია.

„კავკაზის“ საკინძ-ჩამოხსნილობა არც ამით თავდება. „ვისაც როგორ უნდოდეს ისე მოიქცეს — განაგრძობს გაზეთი: — ვისაც უნდა გამარჯვებულად ჩასთვალოს თავი, ვისაც უნდა — დამარცხებულად“.

ლაღ“. გამოდის, რომ რუსის მთავრობისთვის სულ ერთია ვინ იქმნებიან მისი მაღლიერნი საქართველოში: — ქართველები, თუ სომხები? ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ამ საკითხში „კავკაზმა“ სულე მთლიად ჩაიხადა.

ჩვენ თვალებს ვხუჯავთ რომ ქამობა ოფიციალისა არ დაფინახოთ, მაგრამ საქროდა ვთვლით ვსთქვათ, რომ ასეთი პოლიტიკა არავის კეთილს არ უქადის.

რა გემართებს *)

როდესაც ქართულ საზოგადოებაში არსდება რომელიმე დაწესებულება, ან უკვე არსებულს გაუჭირდება რამე, მაშინვე იბადება აზრი: ვთხოვოთ თავად-აზნაურობას; და თავად-აზნაურობაც უხვად გასცემს ყველაფერს, რაცა აქვს, სხვა და სხვა კულტურულ დაწესებულებებისათვის. აღმოსავლეთ საქართველოში თითქმის არ არის არც ერთი საზოგადოება პროგრესიული, არც რაიმე დაწესებულება, რომელიც ასე თუ ისე დამოკიდებული არ იყვეს თ.-აზნაურობისაგან. ეს აიხსნება არა მარტო იმით, რომ თ.-აზნაურობასა აქვს სქელი ჯიბე, არამედ იმითაც რომ თანამედროვე ინტელიგენციაც უმეტესად თავ.-აზნაურულ წრიდან არის გამოსული. ნუ გამოვეკიდებით იმას — კარგია ესეთი მოვლენა, თუ ცუდი — ცხადია, რომ ყოველ შემთხვევაში ეს არა ნორმალური მოვლენაა, მაგრამ ფაქტი ფაქტად რჩება და რეალურ მოსაზრებათა განხორციელებაში, რეალურ პოლიტიკის წარმოებაში ამას ანგარიში უნდა გაეწიოს. მართლაც, ახლანდელს ჩვენს ცხოვრებაში ერთად-ერთი ღონიერი ორგანიზაცია, ღონიერი ეკონომიურად და პოლიტიკურადაც, ისევე თავად-აზნაურობაა. მარტო მას უწევენ კიდევ ანგარიშს, მარტო მას შეუძლიან კიდევ ილონოს რამე სხვა და სხვა გასაჭირში, თორემ სხვა ორგანიზაციები, რომელთაც შეეძლოთ გადაძალვა თუ არა, გვერდში ამოდგომა მაინც თავად-აზნაურობასთან — ჯერ, საუბედუროდ არა გვყავს. აი, ყველა ეს თუ მივიღეთ მხვედველობაში, უნდა ვაღვიაროთ, რომ ის ორგანიზაცია, რომელიც გაუწევდეს ანგარიშს ტერიტორიის თანამედროვე, თავბრუს დამხვევ მობილიზაციას, უნდა მოეწყოს თ.-აზნაურობის ფრთის ქვეშ.

*) იხ. „კლდე“ № 39.

ჩვენ სრულებით იმედი არ უნდა ვიქონიათ რომ ცალკე თ.-აზნაურთა შეგნება ისეთს ევოლიუციას განიცდიდეს, რომ შეეძლოს ეროვნული ინტერესებისათვის დასთმოს პირადი მოსაზრებანი და იმ საკუთრებას, იმ ნიადაგს, რომელზედაც დამყარებულია ერის კეთილდღეობა, — ფეხი ღონივრად დააჭიროს და შეინარჩუნოს. ეს პირდაპირ უტოპიად უნდა ჩაითვალოს ჩვენს გადაგვარების დროს, როცა მსხვილი მესაკუთრეობა ირღვევა შინაგან კანონებითაც და გარეშე პირობათაგანაც. დიდს მამულს დიდი მოვლა-პატრონობა და დიდი თანხა სჭირია, რომ შესაფერი ნაყოფი მოიტანოს და ზედ დაწერილი ხარჯები დაჰფაროს. ჩვენს თავ.-აზნაურობას (როგორც ცალკე პირთ), არამცთუ ამისი უნარი არა აქვს, რომ ჰქონდეს კიდევ, ვერ შესძლებს, რადგან წინა თაობისგანვე არის მამულები დავალიანებული, გაპარტახტებული, შემოუსავლიანი. ეს მარტო ს.-დ. და სხვა მათ გვარ კუჭ-გამხმრებს ელანდებათ რომ ჩვენი თ.-აზნაურობა რაღაც ფეოდალები, ზუბრები არიან, რომელნიც ქონში სკურავენ და ჯიბეს ისტელებენ. ფაქტიურად $\frac{9}{100}$ თ.-აზნაურობისა იმდენად გაბოგანოვებულია, რომ მარტო გარეშე დახმარებით და შეიძლება მათი გამობრუნება ადამიანურ ცხოვრებისაკენ.

მაგრამ ამის და მიუხედავად დიდძალი მიწა, დავალიანებულია იგი, თუ ჩამხეჩალი ვალებში, მაინც თ.-აზნაურობის ხელშია ჯერ კიდევ. იგი მიწა შემოსავალს არ იძლევა, რასაც იძლევა ვალში მიდის და თანდათან ეჭირება საბელი ჩვენს მსხვილ მემამულეობას. მისი საბოლოო ლიკვიდაცია ახლოვდება, რადგან ყოველ დღე ნაქრობლივ იყიდება და იკარგება ჩვენი მამულები, რომ მათმა პატრონებმა, უსაქმურთ და უქმთ, სული მოიბრუნონ. არის ჩვენში რამდენიმე გადაგვარებული საგვარეულო, რომელთ ხელში შედარებით კიდევ დიდი მამულები არის შეგროვილი და თითო გარყვნილს, გათახსირებულს, გონება შერყეულს შეუძლიან გაჰყიდოს თავისი საკუთრება, რადგან იურიდიული პირია და ნება აქვს, რადგან ცხოველია და ჭამა უნდა, რადგან გონება შერყეულია და საერთო საფრთხეს ვერა გრძნობს. ამას თავისი განსაკუთრებული ეკონომიური კანონი აქვს: ფეოდალურმა მეურნეობამ დრო მოიქამა და ფეოდალების შოამომავლობამ ინტენსიური ხასიათი ვერ მისცა წარმოებას. ძალით თუ ნებით, შეგნებით თუ შეუგნებლად მსხვილი მემამულეობა ირღვევა, ინგრევა და მის ადგილზედ... სიცარიელე რჩება, თუ უცხო ელემენტი არ ჩასჰიდა

ხელი და მამულის ბედი თავისაკენ არ შეატრიალა. საკითხი ახლა ისაა, გვყავს თუ არა ის ჯანსაღი ელემენტები, რომელნიც ჩამოართმევდნენ მემკვიდრეობას დარღვეულ ნატურალურ მეურნეობას და ააყვავებდნენ ახალს, ინტენსიურს. ჩვენს ერის სხეულში ასეთი ელემენტები ბევრია, ოღონდ ძალთა გასაღვივებლად, ხელის შემწყობი პირობები არა აქვთ. რაღა თქმა უნდა, ეს ღონიერი ელემენტი ჩვენი გლებობაა, რომელსაც შრომის უნარი დიდი აქვს და ახალ საშუალებათა შეთვისებისაც, ოღონდ ჩვენი გლებკაცი ხელ-ფეხ შეკრულია მიწის სივიწროვით, შეკრულია იმ მდგომარეობით, რომ საკუთრება არა აქვს. ნამეტნავად ეს ასეა აღმოსავლეთ საქართველოში, საცა მთელი ტერიტორია უქმს თ.-აზნაურობას უჭირავს, თითონაც ვერ ხმარობს და სხვა-საც არ ახმარებს, ან თუნდაც მისცეს გლებს, რა გული შესტკივა უკანასკნელს, ბატონის მამულში ოფლი დაღვაროს და გააუმჯობესოს; იგი სცდილობს რაც შეიძლება მეტად გასცარცვოს მიწა და გამოფიტული გადააგდოს. მას არ უყვარს, არ შეუძლიან უყვარდეს სხვისა მამული.

ახლა ვიკითხოთ ისიც, არის თუ არა საშუალება რომ ჩვენმა გალატაკებულმა გლებობამ ამ მოვლენას თავი დააღწიოს? კიდევაც რომ არის, რადგან საჭიროა მხოლოდ, მიწა იმის ხელში იყოს, ვისაც მისი დამუშავება შეუძლიან და სურს, სწყურიათ. რა გზით შეიძლება ასეთი წყურვილი დაკმაყოფილდეს, ცალკე პირთა და მთელი ერის საკეთილდღეოდ? ჩვენი ჟურნალის № 37 ნაჩვენები გვქონდა ერთი მარტივი საშუალება: მჭიდროდ დასახლებულ იმერეთიდან გადმოსახლება ჯანსაღი ელემენტებისა, რომელნიც ერთის მხრით, შეათხელებენ მოსახლეობას თავისას, — ამით ნორმალურ დონეზედ ჩამოიყვანენ მიწის ფასებს, — და მეორეს მხრით, უფრო ცოცხალს, მკვირცხლს, გამბედავს და ცხოვრებასთან უკეთ მებრძოლ ტალღას გადმოსჩქეფავენ ჩვენს ქართლურს, ნიათ გამოღეულ სახსრებში.

მაგრამ ეს, რასაკვირველია, არ კმარა იმისათვის, რომ ფეოდალურ წყობილებისაგან ნაანდერძევი სივრცე მიწისა გამოყენებული იყვეს უკანასკნელ ციდამდის. ასეთ მეურნეობის გაჩაღებისათვის აუცილებლად საჭიროა ადგილობრივმა ცოცხალმა ელემენტებმაც მიიღონ მონაწილეობა სამშობლო ტერიტორიის აღორძინება-დაცვაში. რაც უნდა იყვის, ქართველი ხალხი, თუნდ ყველაზედ მოძრავი ელემენტიც რომ ავიღოთ — იმერლები, — მაინც მე-

ტად ადგილზედ დაბმული ხალხია: რაც უნდა კარგად გრძნობდეს თავს ქართველი ახალშენში, მაინც თავისი სოფლის ხატს არ დაივიწყებს და ოცნები, გულით იქით იხრება. ამიტომ ლონიერი, ბინადარი მცხოვრები მომავალისა ისევ ადგილობრივი ელემენტებისაგან უნდა შეირჩეს, ან შერევნით მაინც გაცხოველდეს.

მაგრამ ყველა ეს მოსაზრება, რა გინდ ჭეშმარიტი იყვეს, ცარიელ მოსაზრებად დარჩება და განიფანტება ჰაერში, როგორც მრავალი უკეთესი მოსაზრებაც გაფანტულა, თუ ამ მოსაზრებათ. განმახორციელებელი ფორმა და შინაარსი არ გამოუნახებთ. ძნელია წინდაწინვე დაწვრილებით განჭვრეტა ყველა იმ წვრილმანებისა, რომელთაც სინამდვილე წამოაყენებს, მაგრამ საზოგადო ხაზები იმ ორგანიზაციებისა, რომელთაც უნდა იღვან თავსა ეს საქმე, ადვილი მოსახაზავია.

რ. გ.

„ფინანსიური მოსაზრება“

„ფინანსიურმა მოსაზრებამ“ გაიმარჯვა. ნამესტნიკმაც მხარი ამ „მოსაზრებას“ დაუჭირა და ცნობილი განკარგულება გასცა:

„პოლიტეხნიკუმი ნავთლულში აშენდეს“.

მთავარი საბუთი ამ „მოსაზრებისა“ თურმე ის ყოფილა, რომ პოლიტეხნიკუმის საბურთალოზე აშენება ვი.ომ 600000 მანეთით მეტი ჯდებადა, ვიდრე ნავთლულში.

ამ საექვო ეკონომიამ ისე გაიტაცა ნავთლულის მომხრენი, რომ მათ სრულიად მიავიწყდათ მთავარი კულტურული მოთხოვნილებანი უმაღლეს სასწავლებლისა, მოთხოვნილებანი, რომელთაც ნავთლულში არავითარი „ფინანსიური მოსაზრება“ ვერ დააკმაყოფილებდა.

მაგალითად, ნავთლული, რომლის გარშემო მიდამოები საზარელ ექსკრემენტებით ღრმადაა გაფლენთილი და რომელიც ქ. თბილისის საზოგადო რეტირადად ითვლება, რა „ფინანსიური მოსაზრებით“ შეიძლება ეხლა საღ ალაგად გადაიქცეს?

რა „ფინანსიურ მოსაზრებით“ შესაძლოა სასალახოებისაგან წარმოშობილ, ათასგვარ მიახმებით, სავსე ჰაერის განწმენდა?

რა „ფინანსიური მოსაზრებით“ შეიძლება ხუთი სასაფლაოს ათი ათასის მკვდრის სუნი პოლიტეხნიკუმს მოშორდეს?

რა „ფინანსიური მოსაზრებით“ შესაძლოა მუდმივ და მკაცრ ქარიშხლების შეწყობა, რომელთაც მთელი თბილისის ნაგავი და ჭუჭყი ნავთლულში მიაქვთ და ეხლა პოლიტეხნიკუმს მიაყრიან?

რა „ფინანსიური მოსაზრებით“ შესაძლოა გარშემორტყმულ—3 რკინის გზის მრავალ მატარებლების გრილის შეჩერება და მათ, ჭკარტლით და კვამლით გაჟღენთილი, ატმოსფერის პოლიტეხნიკუმისათვის აშორება?

რა ფინანსიური მოსაზრებით?

დუქანს ვაშენებთ თუ უმაღლეს კულტურულ დაწესებულებას?

დუქანი მარტო სამ ელემენტს საჭიროებს: მტვრიან-აყროლებულ შარავზის ჰაერს, სომხის ბინძურ მუდუქნეს და გაჭვარტლულ ტარანებს.

მაგრამ, დამეთანხმებით, რომ პოლიტეხნიკუმი, როგორც დიდი კულტურული დაწესებულება ცოტა მეტს მოითხოვს.

მაგალითად პროფესორები, სტუდენტები და პოლიტეხნიკუმის ყველა მოსამსახურენი უპირველესად ყოვლისა მოითხოვენ კარგ და სუფთა ჰაერს.

რადგანაც, მოგეხსენებათ, აყროლებულ ჰაერის ულაპვას კულტურული ადამიანები მიჩვეულნი არ არიან.

ნეტა მოსავალ პოლიტეხნიკუმის ხალხს მოწამლულ ჰაერს რა „ფინანსიური მოსაზრებით“ მოაშორებენ?

რა „ფინანსიური მოსაზრებით“ გამოაცოცხლებენ ამ თვითბუნებით დაწყველილ ალაგს?

და არა მარტო ბუნებთ— ხალხის მხრივითაც კი, რომელმაც ნავთლული ქ. თბილისის სამკვდროსანაგვო ადგილად გახადა.

ვევებერთელა რეტირადი, ხუთი სასაფლაო, ორი სასალახო, სამხედრო ცხენთა თავლები, გადამდებ სენის საავადმყოფონი და სხვა და სხვა...

აი ის დაწესებულებანი, რომელნიც დღეს ნავთლულის სიამაყეს წარმოადგენენ. და ამ დაწესებულებათა შუა უნდა მოეწყოს დღეს კულტურულ-გამანათლებელი ცენტრი ამიერ კავკასიისა—პოლიტეხნიკუმი?!!...

აი რა საპატიო ალაგი ამოურჩიეს სომხის „ფინანსისტებმა“ დიდ სახალხო საქმეს და „ფინანსიურ მოსაზრებას“ მიეფარნენ...

მაგრამ ეს ტყუილია.

აქ არც „ფინანსიურ მოსაზრებას“ და არც

პოლიტეხნიკუმის იდეურ-კულტურულ ინტერესებს ადგილი არა აქვთ.

მეფის მოადგილის რეზოლუციის გამოქვეყნების რამდენიმე დღის შემდეგ, 5000 სომეხმა ა. ხატისოვს თხოვნა მიართვა — არიქა ნავთლულის უჩასტკები მოგვეცით.

აი ეს, „მოსაზრება“ ჩვენთვის ნათელია და საბუთიანიც.

მაგრამ ეს „ფინანსური მოსაზრება“ კი არაა, არამედ ნამდვილი „სომხური მოსაზრებაა“.

და იმიტომაც მათი ალტაცება და სიხარული ჩვენ კარგად გვესმის...

მოვატყუეთ სულელი ქართველები და დავამარცხეთ!

ხარხარით და სიცილით გაჰკვირან „პარონები“.

მაგრამ ერთი ბრძნული ანდაზა ნუ დაავიწყდებათ:

ის არ იცინის კარგად ვინც იცინის პირველი, არამედ ის ვინც იცინის უკანასკნელი.

ეკალი.

პოლიტეხნიკუმის გარშემო

საქართველოს მთელმა პრესამ ერთხმად დაჰგმო უკანასკნელი დადგენილება — პოლიტეხნიკუმისათვის ნავთლულის არჩევა.

„სახალხო გაზეთმა“, „ერმა“, „კლდემ“, „ფიქრმა“, „ზაკავკაზსკაია რეჩი“-მა და „ზაკავკაზიე“-მ ამ ფაქტს აღშფოთებული წერილები უძღვნა და ყველა ხაზს უსვამდა, რომ ამ აქტში ნათლად გამოიხატა მთავრობის და სომხების კავშირი ქართველების წინააღმდეგ.

მასთან ქართული პრესა მოითხოვდა, რომ ქართველობას და მათ შორის განსაკუთრებით ქართლ-კახეთ-იმერეთის თავად-აზნაურობას, როგორც ძლიერ ორგანიზაციებს, პასუხი გაეცათ ამ შეურაცხყოფელ ფაქტისთვის.

მოგვითხრობენ რომ, როდესაც საუწყებათა შორისო კომისია საბურთალოსა და ნავთლულის პირობებს იკვლევდა და სხვათა შორის ირკვეოდა, რომ საბურთალო ბევრად უკეთესი ადგილია პოლიტეხნიკუმისათვის, ამ დროს ა. ი. ხატისოვი ავადმყოფი ლოჯინში იწვა და მეტად ღელავდა. მის და-

სამშვიდებლად ერთი მაღალი წრის ქალი ყოველდღე უგზავნიდა კურიერებს. თვითონაც უკანასკნელ დღეებში რამდენჯერმე ყოფილა ხატისოვთან, და ანუგეშებდა ავადმყოფს:

„ნუ სწუხართ, ძვირფასო ალექსანდრე ივანოვიჩი! ნუ სწუხართ! პოლიტეხნიკუმის აშენება უსათუოდ ნავთლულში გადასწყდება“...

თუმცა მეფის მოადგილემ განაცხადა, რომ პოლიტეხნიკუმის საძირკვლის ჩაყრას გაზაფხულზე უნდა შეუდგნენ, სომხები მაინც სცდილობენ ეს საძირკველი იანვარში ან თებერვალშივე ჩაყარონ, რათა, როგორც თვითონვე ამბობენ, რაიმე „ნედორაზუმენიემ“ გაზაფხულამდის ხელი არ შეუშალოს პოლიტეხნიკუმის ნავთლულში აშენებასაო.

სომხების ბანაკში დიდი სიხარულია. მართავენ ბანკეტებს და ერთმანეთს დიდის ალტაცებით ეამბორებიან.

რუსეთის სატახტო გაზეთებში აღნიშნულია, რომ ქართველები დემონსტრაციულად არ გაჰყვნენ მეფის მოადგილესთან დებუტაციასაო.

მოგვითხრობენ, რომ როცა სომხის დებუტაცია ნამესტნიკის სასახლეს მიუხლოვდა, სწორედ სასახლის დარაჯების წინ ვეებერთელა ფოტოგრაფია დაუხვდა. მაგრამ, მიუხედავად ფოტოგრაფის ხვეწნისა, დებუტაციამ კატეგორიულად უარი განაცხადა თავის „ფატრეტების“ გადაღებისა.

შ რ ე ს ა

მწარე ფიქრები.

წარსულ შაბათის ნომერში „სახალხო გაზეთისა“ (№ 1056) ბ-ნი „კორდელი“ სწერს:

ამ დღეებში დასრულდა ორი ქართული საკულტურო საზოგადოების წლიური კრება. მაგრამ მთაბეჭდილება, რომელიც მოახდინა ზოგიერთი დამსწრეებზე ორივე კრებაზე, ღადივით მძიმე და აუტანელია.

ამ სიტყვების წაკითხვაზედ კაცს ეგონება, რომ „სახალხო გაზეთმა“ თვალი მოიფშვნიტა და ვაბედა ბოლოს მართალის თქმა ბ-ნ „კორდელის“ პირით მაინც, და მართლაც მძიმე და აუტანელი მთაბეჭდი-

ლების ბრალი იმას დასდო, ვისაც ედება იგი, ე.ი. — გამგეობას, მაგრამ, თურმე ყველაფერი ჭირი იმაშია, რომ

გამგეობა თუ საბჭო ემზადება მთელი კვირაობათ, იმუშავენ ვრცელ მოხსენებებს, კრებებზე კი მოუღებენ სრულებით მოუმზადებელნი, არა სპეციალისტება და შეიქნება წყალ-წყალა ორატორების გაუთავებელი კამათი... არც ერთს საკმაოდ არა აქვს გათვალისწინებული საკითხი, არც ერთს არ დაუხარჯავს ორი საათი მაინც მისი გაშუქებისათვის და განმარტებისათვის.

აი ამასა ჰქვიან სწორად: „ჩემ გაკეთებულ ლიტრას საითაც მინდა ყურს იქით შევბამო. კრების ყველა დამსწრე ხედავდა, რომ გამგეობის სრული პროსტრაცია ვიხილეთ წ. კ. გ. საზოგადოებისა. რომ მას არამც თუ არც ერთი ვრცელი (?) მოხსენება, უბრალო შეკითხვაზედაც ხეირიანი პასუხი არ გაუცია „წყალწყალა“ ორატორებისათვის და ყველა საკითხში ერთი პასუხი ჰქონდა: „არ ვიცით“ „სახსარი არა გვქონდა“, „არ შეგვიძლიან“ „თქვენ გააკეთეთ და მოგვართვით“ და სხ. და ბ. ნი კორდელი, რომელიც „სახალხო გაზეთის“ მეთოდით, ყველა გამომქლავებულ უსაქმურობას ხელს აფარებს, გასაოცარი სისწორით მისდევს იმ ანდაზის აზრს, რომლის ძალითაც... ზოგის ძვალნი არ გატყდება: მართლაც „სახალხო გაზეთის“ სულის ჩამდგმელნი მრავლობენ გამგეობაში და წ. კ. საზოგადოებას კი სული ამოხადეს. ბ. ნი კორდელი, „ქუდი დადე და სამართალი ისე ჰქმენო“, ნათქვამია. ქართულს საქმეს წამხდარსა რაღა მაგისთანა ხელის წაფარება უნდა? ცოტა მეტი გულწრფელობა, ცოტა მეტი, ბატონებო.

ტკბილი ფიქრები.

იმავე „სახალხო გაზეთის“ იმავე ნომერში სწერს ბატონი „სიტყვა“, ეს თანამედროვე ქართველთა იერებია:

მე არა ერთხელ გამომითქვამს შიში იმის გამო, რომ ჩვენს მიწები ხშირად ეცდებოდა ხელიდან ჩვენს კლესებს და გადადის უცხოელებისა და გადამთაყულებზე, რომ ჩვენში ადგილებას დიდი სივიწროვება და ხანჯლად იმისა, რომ გაკატრებულის, გადაგვარებულის და თავივე დაქანებულის თავად-აზნაურების ადგილები ჩვენსა მშრომელმა კლასმა შეიძინოს*) ჩვენს მიწა-წყალზე სხვები სახლდებიან

*) კურსივი ჩვენია.

და ამით, სხვათა შორის, ანთულებენ და აქნელებენ ერთგული საკითხის გადაწყვეტას ჩვენში. ეს, ერთგული კეთილდღეობის დამარღვეველი მოუღენსა და სჭირაა ამის წინააღმდეგ ბრძოლა.

ნეტა ვიცოდეთ, რა წესით უნდა შეიძინოს „სოფლის მშრომელმა კლასმა თავივე დაქანებულის თავად-აზნაურობის აღგილება? — ნუ თუ სოციალისტურით? თუ უბრალოდ: **კერძო საკუთრების ყიდვით** ე. ი. სოციალისტური პრინციპის დარღვევით? ან თუ ტერიტორიის დაკარგვასთან ბრძოლაა საჭირო (ეს ხომ ანბანური ქეშმარიტება გახდა), არ შეიძლება, „ღრმად ფესვებ გადგმულმა ეროვნულმა (?) პარტიამ“ პატარა საშუალებაც გვიჩვენოს რა-მე ამ ბრძოლისა, **რეალური საშუალება...** გავლანძღოთ თუმანიშვილი, რომ აშურიანი გაყიდა, ამილახვარი დავეგმოთ იგივე აშურიანისათვის და კეზელი მშვენიერი მამულის გაჩუქებისათვის?

მაგრამ ქვემოდ ბატონ „სიტყვას“ მოჰყავს ერთი საშუალება:

ადეს ჩვენ არ შეგვიძლიან დავეყაროთ ასეთს (ე. ი. ისტორიული) საქართველოს საზღვრებს; ეს არ შეესაბამება **სხვა ერების უფლებას, თანასწორობის დაცვას***) და არც ჩვენს საკუთარს ინტერესს: ისტორიული საქართველო რომ ავიდოთ, მაშინ მთელი თბილისის გუბერნიას დაკარგულად უნდა ჩაითვალოს, რადგან იქ ჩვენ ნახევარზედ ნაკლებნი ვართ და ქართველებს იქ ავტონომიას არაფერს მოგვცემდა. **)

ჩვენ უნდა შევურიგდეთ იმ გარემოებას, რომ ისტორიული საქართველო და დღევანდელი ერთი და იგივე არ არის.

ამ უკანასკნელ სტრიქონებს უზის კითხვითი ნიშანი, რაც ჩვენ კორექტურულ შეცდომად მიგვაჩნია კონტექსტის მიხედვით და მაშინ გამოდის, რომ თბილისის გუბერნიაზედ ბატონი სიტყვა გულუხვად ხელს იღებს **სხვა ერების უფლების დასაცავად** და ამავე დროს გვიჩვენებს: ვიბრძოლოთ ჩვენი ტერიტორიის დასაცავად. ეს პოლიტიკური უსუსურობა და უთავბოლობა ჰქმნის იმას, რომ არამც თუ ჩვენს ტერიტორიას ვერ ვიცავთ, ორთავ ხელითაც ურიგებთ სხვასა.

მწკლარტე ფიქრები

ს. ა. დ. მწკლარტე გაზეთი „ფიქრი“ ასე აბოლოვებს თავის წერილს პოლიტეხნიკუმის გარშემო ატეხილ ბრძოლის შესახებ:

*) ხაზი ჩვენია.

**) სხვაგან კი გვეძახიან ალბად: მოდით ავტონომია მიირთვიეთო.

ჩვენ, რა თქმა უნდა აქ ჩვენი ქვეყნისთვის სამ-
წუხაროს არაფერს ვხედავთ, რადგანაც, რაც უნდა
იყოს, თავად-აზნაურობას ისევე ბურჟუაზია გვირ-
ჩვენია. რაც უნდა იყოს ბურჟუაზია მაინც უფრო
პროგრესიული კლასია.

ჩვენც ერთი წუთითაც არ გვიფიქრია, რომ
ჩვენი შინაზრდილ სოციალ-დემოკრატიის „ფიქრები“
როდესმე სხვანაირად მოიმართოს. მაათვის
არ არსებობენ ფრანგები, გერმანელები, რუსები,
ქართველები, სომხები... არც მათი განსაკუთრებული
ინტერესები (თუმცა ამ აზრისა არიან მარტო სო-
ციალ-დემოკრატები საქართველოში), მაგალითად,
თუ ერთმანეთთან დააყენებთ ინგლისელს და ქართ-
ველს და ჰკითხავთ ჩვენს ჰკვიან სოციალისტებს:
რა ეროვნებისა არიან ეს ორი კაცი? გიპასუხებენ:
პირველი ბურჟუაა, მეორე თავადი. ასეთი „პრინცი-
პიალური ხალხია ჩვენი სოციალ-დემოკრატია. და
როდესაც ქართველები და სომხები იბრძვიან ხოლ-
მე, უსათუოდ პირველთ თავად-აზნაურთა კლასში
მოაქცევენ ხოლმე და მეორეთ—ბურჟუაზიისა, და
მასთან პირველნი უსათუოდ შავრაზმელად და ზუბ-
რებად არიან გამოცხადებულნი, და მეორენი პროგრე-
სისტებად და დემოკრატებად. ამით თუ აიხსნება ის
ძმობა და ერთობა, რომელიც სუფევს სოციალ-დე-
მოკრატებსა და სომხებს შორის; მეტადრე როდე-
საც ქართულ საქმიანობას გაშმაგებულნი ებრძვიან...
მაგრამ სისულელესაც მგლის კბილები გამოუჩნდება
ხოლმე და ამ მხრივ ჩვენ კარგად გვესმის ჩვენს
სოციალ-დემოკრატებს უფრო რატომ ურჩევნიათ
„პროგრესისტი“ სომეხი ა. ხატისოვი—ქართველ
თ. აბუაზს.

მეფე ლევონის ბარონები

(სომხური პადლადა)

„ტიფლისკი ლისტოკში“ და-
ბეჭდილია მელიკ-სეტ-ბეკოვის
გამოკვლევა, რომ სომხური „ბა-
რონები“ წარმოსდგნენ ბარონე
ბისაგან.

მეფე ლევონი იჯდა ტახტზედა,
ასე ფიქრობდა სომხის ხალხზედა:
რად მინდა ჩემი ოქროს თახჩები,
რად მინდა ჩემი პარონ-ახჩები!
მე მინდა მქონდეს სულ სხვა წესები,
მყვანდნენ ბარონნი, ბარონესები.

მეფე ლევონი რუბენიანი
იყო ბარონის გუნებიანი!

მეფე ლევონი იჯდა ტახტზედა,
ასე ფიქრობდა სომხის ხალხზედა:
მე ჩემ პარონებს, ვიფიცავ დედას!
გავაბარონებ სულ ზედი ზედა!
დავკიდებ არშინს, დავკიდებ „გირსა“,
და მით დავიპყრობ ქვეყნისა პირსა!
მეფე ლევონი იყო სვიანი,
იყო სვიანი და თან ჰკვიანი!

მეფე ლევონი იჯდა ტახტზედა,
ალარ ფიქრობდა სომხის ხალხზედა:
ახლა სტიროდა ოქროს თახჩებსა
და იგონებდა პარონ-ახჩებსა.
თავს გრძნობდა ცუდათ, არ მეტყუებოდა
და სიბრაზისგან სულ ახველებდა...
რომ ის პარონებს უძახდა ბარონს
ხალხი კი მეფეს კვლავ - ლევონ-პარონს!

ფარსმან-ფარუხი.

ბედნიერი პრინცი

ოსკარ უაღდასა.

ვეკებრთვლა სვეტის სიმაღლიდგან გადმოსტკეპოდა
მთელს ქადაქს ბედნიერი პრინცის ძეგლი. ის მთლად
შეპურული იყო წმინდა ოქროს სიფრიფანა იურცლეუბთ,
თვალუბის ადგილს უბრწინავდა ორი იშვიათი საფირონი,
ხალა ხმლის სახელურს უმშვენებდა უშველუბელი სის-
ხლიფით წითელი ღაღი.

ეგულა აღტანებული იყო ბედნიერი პრინციით.
— იგი ისევე მშვენებულია, როგორც ფლიუგერის
მამალი, — წარმოსთქვა მუნიციპალიტეტის ერთმა წევრმა,
რომელიც უფრო სცდილობდა თავი ექო თავისი იშვიათი
არტისტიული გემოვნებით; რასაკვირველია, ხაკლებად
სასარგებლოა, — დაუმატა მან, რადგანაც შეკმინდა უბრაქ-
ტაკობა არ დაქწამათ, რაც სრული უსამართლობა იქნე-
ბოდა.

— ხეტავ ბედნიერ პრინცს დაემსგავსო, — ეუბნებო-
და მგრძნობიარე დედა თავისს პატარას, რომელიც ტი-
რიფით მთვარისკენ იწვევდა ხელს. — ბედნიერ პრინცს აზრა-
დაც კი არ მოუვიდოდა რაზედმე ტირილი.

— კარგია, ქვეყნად რომ ერთი ბედნიერი მაინც
მოიპოვება, — ჩაიხურჩულა ბედათ დეჰნილმა, ამ მშვენებურ
ქანდაკებას რომ შეხედა.

— ხმდვილ ანგელოზსა ჰგავს, — ამბობდნენ თავშესაფრის ბავშვები თავისი წითელი ტანისმოსით და სუფთა თეთრი ფეხთაშეკრებით დიდს სობოროდგან რომ გამდიდრდნენ.

— თქვენ რა იცით? — ჰკითხა მათ მათემატიკის მასწავლებელმა. — განა ანგელოზები განახავთ როდისმე?

— ახ, ისინი ჩვენ ხშირად გვეცხადებიან სიხშირეში, — უპასუხეს ბავშვებმა; და მათემატიკმა სასტიკად მოდუნა წარბები: იმას არ მოსწონდა ბავშვების ეს ჩვეულება, რომ სიზმარსა ხედავდნენ.

ერთხელ დამით ქალაქზედ გადაიარა პატარა მურცხალმა. მისი მკობრები უკვე ექვსი კვირის წინ ეგვიპტეში გაფრინდნენ; ის კი დარჩა, რადგანაც ვერ შესძლო გამორეზობა ლამაზს ლერწამს, რომელმაც დაიპყრო მისი გული. აღრიან გაზაფხულზედ გაიღნეს ერთმანეთი. უფთაულ ბეჭელას რომ მისდევდა წყალზედ, მურცხალი შრბად შეჩერდა ლერწამის წერწეტა მოყვანილობით მოკვდავებული.

— ნება მომეცით, შეგიფარო! — დაუფიქრებლად შესძახა მან.

და ლერწამმაც კაკლუღური თავის დარჩევით უპასუხა.

და ამის შემდეგ მურცხალი სულ იმის ირგვლივ დაფრინავდა, ხან წყალს დაჰკრავდა ფრთას და ვერცხლებრივ წინწკლებს აპყურებდა შიდამოს, ასეთი იყო მისი მიჯნურობის წესი. ასე გავიდა მთელი ზაფხული.

— რა გასაკვირვი ერთგულეობა! — ჰიკვიკობდნენ სხვა მურცხლები: იმას ფულები სრულებით არა აქვს და ნათესაობა კი ბევრი ჰქვას.

და მართლაც, მთელი მდინარე ლერწმით იყო მოფენილი.

შემოდგომაზედ კი მურცხლები გაფრინდნენ. ამის შემდეგ ჩვენმა მურცხალმა მარტობა იგრძნო და თავის სატროფს გაუცნოვალდა. „იმან სრულებით არ იცის ლაზარაკი, — გადასწვიტა მან, — და ამასთანავე რაღაც ცუნცრუკი კაკლუღია, მუდამ ეკურკურება ქარსა“.

და მართლაც, როცა უნდა წამოებერა ქარსა, ლერწამი მოხდენილი საღმით ეგებებოდა მას. „მჯერა, რომ ძალიან უუვარს თავისი სახლი, — განაგრძობდა მურცხალი თავისთვის სჯა-ფიქრს, მაგრამ მე მოგზაურობა მიუვარს და ჩემს ცოლსაც უნდა ჰქონდეს ცოტადენი მაინც მიდრეკილება ამ გვარივე“.

— თანხმა ხარ, რომ თან გამამუყუთ? — ჰკითხა ბოლოს იმან თავის სატროფს, მაგრამ ლერწამმა თავი გააქნია; ის ისე გულთით იყო თავისს სახლთან დაკავშირებული.

— მაშ თქვენ მხოლოდ მეთამაშებოდით. — წარმოსთქვა გულმწურაღად მურცხალმა. მშვიდობით, მე კი გაფრინდები პირამიდებთან.

და გზას გაუდგა.

მთელი დღე იფრინა და საღამოთი ქალაქს მიატანა.

— სად გავათიო ამდამ? — სთქვა იმან, — ამეღია, აქაურები კარგად დამიხვდებიან.

აქ იმან დაინახა მადლს სვეტზედ მარტული ძეგლი.

— აი სად დავისვენებ! — წამოიყვირა იმან, — აქ მშვენიერი მდებარეობაა და ასეთი ხალვათობაც.

ამ სატყუებით იგი დაეშვა სწორედ ბედნიური პრინციის ფეხებთან.

„ოჰო, ოქროს საწალი მქონია!“ — გაეხარდა იმან, როცა საძილოდ ემზადებოდა და ირგვლივ მიძიხებდა; მაგრამ ის იყო ფრთას ქვეშ უნდა თავი დაემალა, როგორც ერთი კარგი მოხრდილი წვეთი ზედ დაეცა.

— ეს რა ამბავია! — წამოიძახა მურცხალმა, — ცაზედ დრუბლის ნამცეცი არა სჩანს, ვარსკვლავები ხათლად კაშკაშობენ, წვიმა კი მაინც მოდის. დმურთმანი, ამ ჩრდილოეთ ვერონაში სადაკელი ჰავაა! ჩემს ლერწამს წვიმა უუვარდა, მაგრამ ეს სრული ეგონისტობა იყო... მაგრამ აი კიდევ მეორე წვეთიც დაეცა.

— რაღა სარკებლობა მაქვს ამ ძეგლისაგან, თუ ის წვიმისაგანაც კი ვერ დამიფარავს? — წარმოსთქვა მურცხალმა. — უნდა სხვა თავშესაფარი მაფიქროს სადმე ბუხროთან სახლის სახურავზედ.

და უკვე ამირთბდა სხვაგან გაფრენას.

მაგრამ ვერ ფრთების გაშლა ვერ მოესწრო, როგორც შესამე წვეთი კვლავ ზედ დაეცა. იმან მადლა აიხედა და რა დაინახა?

ბედნიური პრინციის თვალები ცრემლით იყო სავსე და მსხვილ წვეთებად მოდიოდნენ მის დაწვებზედ. იმისი სახე მთავრითა გაშუქებული ისე ლამაზი იყო, რომ პატარა მურცხლის გული სიბრალულით აივსა.

— ვინა ხარ შენ? — ჰკითხა მურცხალმა.

— მე ბედნიური პრინცი ვარ.

— მაშ რაღაღა სტირი? კვლავ შეეკითხა მურცხალი, — აი, სრულიად დამასველი.

— როცა ცოცხალი ვიყავი და ადამიანის გული მქონდა, — უპასუხა პრინციმა, — არ ვიცოდი ცრემლი რა იყო. ვცხოვრობდი Sans Soucis სასახლეში, სადაც დარდას და ვარამს აკრძალული ჰქონდათ შემოსვლა. დღე ჩემს კარისკაცებთან უთამაშობდი, დამეს კი დიდს დარბაზში ვატარებდი ცეკვაში. ჩემს ბაღს ბემოვლებული ჰქონდა დიდი და მალალი კედელი, და მე არც კი ვცდილვარ გამეცო, იმას იქით რა ხდებოდა, — ჩემს ირგვლივ ვეკლა ისე ლამაზი იყო! კარისკაცები ბედნიურს პრინცს შეძახდნენ, და მე მართლაც ბედნიური ვიყავი, თუ ბედნიერება სიამოვნებაში მდგომარეობს. ასე ვცხოვრობდი,

ასევე მოგვკვდი. და აი უხლა, როცა ცოცხალი აღარ ვარ, იმათ ისე მალდა ამოუვანეს, რომ მე შემოდღიან უოველს გაჭირვებისა და სიღატაკეს ჩემი ქალაქისს ვხედავდე, და თუძცა ჩემი გული ტუვიისა, მანც არ შემოდღიან ცრემლები შევიკავო.

— როგორ, განა ის ხამდვილი ოქროსია არ არის? — გაიკვირვა თავისთავის მერცხალმა; ის, იმდენად ზრდილობიანი იყო, რომ ამგვარ შენიშვნას, რომელიც ზიროვნებას შეეხებოდა, ხმაშაღლა არ იტყოდა.

— იქ, შორს, — განაგრძობდა პრინცი ჩემი, მუსიკალური ხმით, — შორს, ზატარა ქუჩაზედ სდგას ერთი უბრალო სახლი. მისი ერთი ფანჯარა დიაა, და აი მე ვხედავ მაგიდასთან მიმჯდარ ახალგაზრდა ქალს. რა დაღაღული, ფერმკრთალი სახე აქვს, მუშაობისგან ტლანქი ხელები და თითები მთლად ხემსით დასხჩულებულია — ის ოქრომკედლით მქარგავია. მომავალ შეჯგლისისთვის საუცხოვო ქარგას აუღებს დედოფლის ერთ-ერთ უღამაზეს ფრეილინისთვის. ოთხისა კუთხეში კი მისი ბავშვი ავადმყოფი წევს. სიცხეში ის აქეთ-იქით ედება და ახელსინებს თხოულობს. დედას კი არაფრის მიცემა არ შეუძლიან გარდა უბრალო წულისა, და ამიტომაც სტირის. მერცხალა, მერცხალა, ფრთა-მანვილა მერცხალა, წაუღე იმას ღალი ჩემი ხმლის ტარიდგან: ჩემი ფეხები კვარცხლბეკს მიწებებულა და მე არ შემოდღიან ამ ადგილიდგან დავიძრა.

— მე უკვირბტეში მიცდიან, — უხასუხა მერცხალმა. — ჩემი შეკობრები, როცა წულის დასწვრივ მიფრენენ, ღატროსის ევავილს ემუსაიფებიან. ჩქარა ისინი დიდებულ ფარანების განსასვენებელს ადგილს გაფრინდებიან. თვით ფარანნი წევს იქ თავის გამშვენებულ კუბოში. ყვითულ ქსოვილებშია შესვეული და ხელსაცხებლითაა შებურვილი მისი გვამი. ველზედ აგდია გრძელი ძეწვევი მკრთალ-მწვანე კშმის ქვისა, ხოლო მისი ხელები ფერდაკარგულ ფოთლებს მიაგავს.

— მერცხალა, მერცხალა, ზატარა მერცხალა, — უთხრა პრინცი: — ოჰ, ნეტავ შენ ერთს ღამეს მაინც დარჩე ჩემთან და ჩემ მოციქულად იყო! ბავშვი სიცხით იწვის, წუერვილი. სტანჯავს, დედა კი ისე დანადვლიანებულა.

მართალი გითხრა, ზატარა ბიჭები არ მიუვარან, — უხასუხა მერცხალმა. — მარმან ზათეხულს, როცა წულის ზირად ვცხავრობდი, მეწიქვილის ორ ბავშვს ვიცნობდი და ისინი ყოველთვის ქვებს მესრადნენ. რასაკვირველია, ვერ მომახვედრეს! ჩვენ, მერცხლები საკმაოდ კარგა ვფრანავთ, და ამის გარდა ჩემი წინაპრებიც განთქმულნი იყვნენ თავის სიმარდიას. მაგრამ იმათი მხრით ეს მაინც უზრდელობა იყო.

მაგრამ ბედნიური პრინცი ისე სევდიანად უნძმროდა, რომ მერცხალს შეეცოდა ის. — აქ მათი რიცხვა, უთხრა მერცხალმა, — მაგრამ მე მაინც ერთს ღამეს გავატარებ შენთან და შენს დავალებს ავხსნავ. —
— გმადლობ, ტურფა ფრინველო, — უხასუხა პრინციმა.

და აი მერცხალმა ჩისკარტით ამოაძრა ხმლის სხელურს ღალი და ქალაქის სახურავებზედ გადაფრინდა.

გ. ნამორადე.

(დასასრული იქნება).

ფელეგონი

ესთეტიური კულტურა

II

გადავიდეთ ახლა სხვა მხარეს. აი მიუნხენი, ეს ახალი ათინა, სახელგანთქმული „ქალაქი ხელოვნებათა“. ცნობილი „დარბაზი კაიმისა“, წარმოშობილი ფანატიკოსი დოქტორი კაიმის მიერ. დირიჟორის პულტთან ნიჭიერი ფელიქს ვინგარტენია.

დამსწრე საზოგადოება სმენად გადაქცეულა. რომ იტყვიან, სწორედ ქინძისთავი არსად ჩავარდება. ყველას ხელში უჭირავს საღამოს „პროგრამა“. და ეს პროგრამა განა ჩვეულებრივად მხოლოდ უსულ-უგულო ჩამოთვლია მისი, რაც უნდა შეასრულონ, ის სავსეა ტექსტით, რომელიც ყოველ შესრულებულს ნაწარმოებს ხსნის.

მერე რას ასრულებენ აქ? აი ერთი პროგრამა:

სამგლოვიარო მარში ზიგფრიდის სიკვდილზედ ოპერიდგან „ღმერთების დაღუპვა“.

უვერტიურა „პარსევალისა“.

ღვთიური „მენუთე“ ბეტხოვენისა.

„პათეტიური“ სიმფონია ჩაიკოვსკისა.

აი მეორე პროგრამაც:

1. გენდელი და ბახი (Concerto grosso.)
2. გაიდნი და მოცარტი. (სიმფონია)
3. ბეტხოვენი (4 სიმფონია).
4. მენდელსონ-ბარტოლდი (იტალიური სიმფონია).
5. ბრამსი (მეოთხე სიმფონია და საფორტეპიანო კონცერტი).

ახლა თქვენ დააცქერდით, ვინ უგდებს ამას ყურსა. აქ თქვენ ვერ შეხვდებით ვერც აბრეშუმის კაბებს, ვერც ბრილიანტებს, ვერც კარგა გამოწყობილს ფრაკებს. აქ მხოლოდ უბრალოდ ჩაცმული ქალებია და პიჟაკიანი კაცები.

მერე როგორ გაჩნდა აქ ამ გვარი „მდაბალი“ საზოგადოება, და განა შეუძლიან ამისთანა რთულს სიმფონიურ კონცერტებს ყური უგდოს? მერე მაშინ, როდესაც მათი ამასრულელებელი ასეთი გენიალური ღირიყორია, როგორც ვეიგარტნერი?

ღიად, ეს კონცერტი მუშა ხალხის კონცერტია, ეს გახლავთ ვგრედ წოდებული „სახალხო სიმფონიური კონცერტი“.

და ბეტხოვენის, მოცარტისა, გაიდნისა, ვაგნერისა, შტრაუსის საკვირველ-სასიამოვნო ჰანგები ღირს აქ ზღაპრულ იაფად — თხუთმეტი რიგის სავარძლები ღირს 50 ფენინგი (25 კაპ.), დანარჩენი რიგების სავარძელი — 15 კაპ. არის კიდევ ამაზედ უფრო იაფი ადგილები. დიდი ვეებერთელა პრაგრა-მა, რომელიც ყველაფერს უხსნის და თითქმის მთელი ტრაქტატია მუსიკის შესახებ ღირს 5 კაპ.

თავისი იდეის ფანატიკოსი დოქტორი კაიმი პირველი შეეცადა სისტემატიურად გაეტარებინა ხალხში უკვდავ მემუსიკეთა დიდებული ნაწარმოებნი. და არა უბრალო ასრულებით, არა ისეთ გვარად, როგორც ჩვეულებრივ მართავენ „ხალხურ კონცერტებს“, მას უნდოდა, ხალხს გაეგონა ამ ნაწარმოებთა ასრულება საუკეთესო მემუსიკეთა და ღირიყორთა მიერ. მისი პრინციპით, ან სულ საჭირო არ არის ხალხური კონცერტები, ან თუ ვმარ თავთ მათ, უნდა საუკეთესოდ იყვნენ ისინი მოწყობილი. ჭეშმარიტი ესთეტიური აღზრდა ხალხისა შეიძლება არა სურროგატებით, არამედ ნამდვილ, ღიად, წმინდა ხელოვნებით. და აი ამიტომაც „სახალხო სიმფონიურ კონცერტებს“ მიუნხენში ვეინ-გარტნერთან ერთად ასრულებენ და ღირიყირობს გერმანიის ყოველი გამოჩენილი ღირიყორი.

დოქტორი კაიმი პიონერი იყო ამ საქმისა. მიუნხენის მაგალითს გერმანიის ბევრმა ქალაქმა მიბაძა. და მიბაძეს არამცთუ დიდმა ქალაქებმა, შუათანა და პატარაებმაც. და ეხლა თითქმის მთელი გერმანია მოფენილია ამ გვარი საზოგადოებებით, რომლებსაც შეაქვთ ფართო მასსაში კლასიური მუსიკა და მისი შეგნება. და თვით მიუნხენშიაც კი დოქტორ კაიმის სიმფონიურ ორკესტრთან ერთად „სახალხო სიმფონიურ კონცერ-

ტებს“ მართავს მეორე ორგანიზაცია — „სახალხო ხელოვნების კავშირი“, რომელსაც ხელმძღვანელობს გამოჩენილი კაპელმეისტერი ბერნგარდ სტავენ-გაგენი.

სახალხო სიმფონიური კონცერტების
სახალმოსული

ჩემი ძახილი

მე ამიკრძალებს წინად ტირილი და გულამოსკენით იმის ჩივილი, რომ ბედი მრუდეთ გვახეტიალებს და საცა არ გვსურს, გვიხუჭავს თვალებს. აი ამიტომ ჩემმავე ძმებმა ამითვალწუნეს, გამტყორცნეს შორსა და მომისაჯეს უდაბნოდ შედგმა ბედით ნათესავს და თანასწორსა. მაგრამ სამოსი გამოვიცვალე, დავიარები ქვეყნიდან ქვეყნად, ბაბილონელთა ცრემლით მტირალი ქართლშიგან ვდგევარ მოწყენილ ძეწნად. და ვტირი ისევ მე ზარიანად, ვეძახი მოძმეთ მიმოფანტულთა, მოვიდნენ ნახონ თუ გლოვიანად რისთვისა ვტირი, რად ვიჩნევ წყლულთა. მოვედინ კაცნი, იხილეთ სული, ხორც-შემოცლილი და გაძარცული, რამეთუ იგი თქვენია პირი, რომლისთვისც ასე ხმინად ვტირი!...

ორენა.

კორესპონდენცია

ს. გურჯაანი

24 ნოემბერს აქ გაიმართა კრება საკრედიტო ამხანაგობათა წარმომადგენელთა „კახეთის კავშირის დასაარსებლად 1911 წ. 13 მკათათვეს ფინანსთა მინისტრისაგან დამტკიცებული წესდებით. დაესწრნენ წარმომადგენლებისა გურჯაანის, ველისციხის, ბაკურციხის და კარდანახისა. როგორც თვითონ წვრილ კრედიტის ინსპექტორმა ვ. ლ. ვიფორსმა განმარტა, არ იყო საჭირო, რომ ყველა ამხანაგობას მიეღო მონაწილეობა კავშირის დაარსებაში. დანარჩენთ შემდეგშიც შეუძლიანთ შეუერთდნენ ამ კავშირს. ესეთივე კრება ვიფორსმა მოახდინა 3 გიორგისთვეს თელავში ხუთი ამხანაგობის

წარმომადგენელთა და პირველად იქ გადასწყვიტეს კავშირის დაარსება და სათანადო შუამდგომლობაც აღძრეს.

კავშირის წესდებაში რამდენიმე მუხლი დაუმატეს: 1. „კახეთის კავშირის“ გამგეობა იქნება ქ. თელავში. 2. ერთ დროული საწევრო გადასახადი თვითეული ამხანაგობისთვის იქნება 50 მ. და პაისთვის ყოველ წევრზედ 50 კ. 3. ამხანაგობა, რომელსაც 300 წევრზედ ნაკლები ჰყავს კავშირში რწმუნებულად გზავნის ერთ წარმომადგენელს, რომელსაც 300—600-მდე — ორს და ვისაც 600 წევრზედ მეტი ჰყავს, ის სამ წარმომადგენელს.

აღძრა აგრედვე შუამდგომლობა, რომ კავშირს მიეცეს ძირითად თანხად 30 ათასი მანეთი.

ამ გვარად იმედია მალე კავშირიც განხორციელდებული იქნება, თუ უმაღლესმა მთავრობამ აქაც „საშიში“ არა იპოვარა მის დემტკიცების დასაბრკოლებლად. დამტკიცებამდის კი გამოითქვა ის სურვილი, რომ საშუამავლო ოპერაციები ამხანაგობებმა ერთად აწარმოონ ამ წლიდგანვე, რადგან ერთბაშად გამოწერა საქირო მასალისა და იარაღებისა უფრო იაფად დაჯდება. ერთ-ერთ წარმომადგენელს უკვე დაევალა თავდარიგს შეუდგეს ეხლავე. კრება შეეხო აგრედვე მწვავე საკითხს—ფილოქსერის მოლოდინს და გადასწყვიტა, რომელ ამხანაგობასაც შეეძლება ახლო მომავალში ადგილობრივ გამართოს საკუთარი სანერგე ამერიკული ვაზისა, როგორც წევრთა საქიროებისთვის, ისე გასასყიდად არა წევრებზედ.

ამ სანერგის მოსაწყობად ამხანაგობას შეუძლიან ისარგებლოს სხვათა შორის იმ თანხიდანაც, რომელიც ამ ჟამად წოველ ამხანაგობას აქვს მიცემული სახელმწ. ბანკისგან განსაკუთრებით გრძელ ვადიან სესხის სახით 300 თუმნამდე თვითეული წევრთათვის მათ მეურნეობის გასაუმჯობესებლად და ახალი წარმოების შესაქმნელად. ამ შემთხვევაში სანერგე ყოველი წევრისთვის საქიროა ახლო მომავალში და მაშასადამე ყველა დასთმობს ამ თანხით კერძოდ სარგებლობას, რათა საერთო საქმე - სანერგე მოგვარდეს. ფრად სასურველია, რომ ესეთი სანერგეები მართლა მალე მოეწყოს თვითეულ საამხანაგო რაიონში და თუ ქართული სამეურნეო საზოგადოების აგრონომ-ინსტრუქტორები სახელმძღვანელოდ დაეხმარებიან ამ ამხანაგობათ, ესეც ძლიერ სასურველი იქნება და ნაყოფიერი.

ძვევერელი.

უკანასკნელი ამბები

ქართული კულტურის მოყვარულთა საზოგადოების მორიგი კრება შაბათს, 30 გიორგობისთვის მოხდა დეპუტატთა საკრებულოს დარბაზში საღამოს 8 1/2 საათზე.

ქართულ კულტურის მოყვარულთა საზოგადოების მორიგი კრება შაბათს, 30 გიორგობისთვის მოხდა დეპუტატთა საკრებულოს დარბაზში საღამოს 8 1/2 საათზე.

შ. ამირაჯიბმა წაიკითხა მოხსენება საქართველოს თანამედროვე მდგომარეობაზე და ქართველთა ეროვნულ კულტურულ საქმიანობის შესახებ. შემდეგ გაიმართა კამათი, რომელშიაც მონაწილეობა მიიღეს ე. თაყაიშვილმა, გ. ჟორდანიამ, გ. მამრადემ დ. ვაჩნაძემ, ი. ჭყონიამ და თვით რეფერენტმა.

უკანასკნელ, კრებამ აირჩია საზოგადოების ახალი წევრები, აგრედვე საბჭოს და სარევიზიო კომისიის წევრებიც.

საბჭოს წევრებად, მის თანამედროვე შედგენილების გარდა (გ. ჟორდანი, რ. გაბაშვილი და გ. გორდუხიანი), რომლებიც კვლავა რჩებიან, არჩეულ იქმნენ სამის წლით: შ. ქართველიშვილი და ვ. აბდუშელიშვილი.

კანდიდატებად: მწერალი განდევილი, კნ. ა. ამირაჯიბისა, მ. გაბაშვილისა და ო. აღლაძისა.

სარევიზიო კომისიის წევრებად: ვ. დ. გაბაშვილი, დ. ვ. ვაჩნაძე და შ. ამირაჯიბი.

კრება დაიშალა 11 ნახევ. საათზე.

როგორც გვატყობინებს ჩვენი კორესპოდენტი, კახეთში—ქ. სიღნაღსა და სოფ. ვაჩნაძიანში დაუარსებიათ მომხმარებელი საზოგადოებანი, ნებართვაც მიუღიათ და ახლო მომავალში დაიწყობენ კიდევაც მოქმედებას. სიღნაღის ამხანაგობას დარქმევია სახელად „მეგობარი“ და ვაჩნაძიანისას „მომავალი“. რედაქცია გულწრფელ საღამოს უძღვნის ამ ამხანაგობათა დამაარსებელთ და უსურვებს მკოდნე პატიოსან გამრჯელ პირთა შოვნას საქმის წარმატებისათვის.

ხიზანთა კანონ-პროექტი ქ. პეტერბურგი. 29 ნოემბერი 1913 წ. „ვაუწყებ რედაქციას, რომ სტრელობიცკის მიერ აშენებულ ხუხულას, გუშინ საადგილ-მამულო კომისიამ წინდის ჩხირი გაუყარა და ხუხულა დაიფუშა.“

ა. ყ.

ამ შინაარსის ღია ბარათი მივიღეთ პეტერბურგიდან ჩვენი პატივცემული თანამშრომლისაგან.

მასთან დებულებებმა უფრო დაწვრილებით გვაუწყეს, რომ ამიერ კავკასიის მთავრობის მიერ შედგენილი ხიზანთა ინსტიტუტის მოსპობის კანონ-პროექტი სახელმწიფო სათათბიროს საადგილ-მამულო კომისიამ ვერ სცნო დასაბუთებულად და არ მიიღო. მის უკუგდებას ხელი შეუწყო დეპუტატმა ვ. გელოვანმა და დღეს ეს პროექტი საადგილ-მამულო „პოდკომისია“-ს გადაეცა, რომელმაც მოსთხოვა სანამესტნიკოს უფრო საბუთიან ცნობების მიწოდება. 1 თებერვლამდის 1914 წ. ეს ცნობები უნდა შევსებული იყოს და მასთან კანონ-პროექტის სახეც შესამჩნევად შეცვლილი და, უნდა ვიფიქროთ ქართველობის სასარგებლოდ. მაინც ჩვენმა ბრძოლამ ამ უსამართლო პროექტის წინააღმდეგ დღეს-დღეისობით უნაყოფოდ არ ჩაიარა.

თავად-აზნაურობის დეპუტატთა საკრებულოს საყურადღებოდ. თავად-აზნაურულ წრეებში ყველგან ლაპარაკობენ საგანგებო კრების მოწვევის საჭიროების შესახებ. თავად-აზნაურობა დაინტერესებულია იმით, თუ რა ზომები იყო მიღებული დეპუტატთა საკრებულოს მიერ, რომ პოლიტიკური საბურთალოში ყოფილიყო აგებული. თავად-აზნაურობა, აგრეთვე, დაინტერესებულია იმით, თუ რა ბედი ელის იმ მიწებს, რომლებიც თავად-აზნაურობის ხელშია ამ ეჟამად. რადგანაც ასეთი კითხვები საზოგადოებრივ მნიშვნელობას არ არიან მოკლებულნი, უნდა ვიფიქროთ, რომ თვით დეპუტატთა საკრებულო უნდა იყვეს დაინტერესებული საგანგებო კრების მოწვევით. რამდენადაც ჩვენ გავიგეთ, კერძო პირები უკვე, ადგენენ განცხადებას, რომელშიაც ასეთ კრების მოწვევის შესახებ იქმნება აღძრული საკითხი გუბერნიის მარშალთან. საჭიროა, რომ ასეთი კრება რაც შეიძლება მალე შესდგეს.

ნავთლულში უჩასტკების შესაძენად ქალაქის თვითმართველობაში კიდევ 5000 სომეხს შეუტანია თხოვნა. ზოგი ალაგებს დესეტინობლივ ითხოვს.

ტერგასპარიანცის დათხოვნა. ჩვენი ჟურნალის მკითხველებმა უკვე იციან სომხის პატრიოტ ტერგასპარიანცის პედაგოგიური მოღვაწეობა ქართულ სახალხო სკოლებში. ტერგასპარიანცი როგორც ჩვენს ჟურნალში უკვე გვქონდა არა ერთხელ აღნიშნულ, სკოლებიდგან ქართველ მასწავლებლებს ითხოვდა და მათ მაგიერ მასწავლებლები სომხებიდგან მოჰყავდა. როგორც ესლა დანამდვილებით გამოცხადდა, სომხის პატრიოტი პედაგოგი ტერგასპარიანცი მზრუნველის განკარგულებით სასახურიდგან დათხოვნილ იქმნა.

ხელის მოწერა ილია ჭავჭავაძისეულ სახლის გამოსასყიდათ. ცალკე კომისია, რომელსაც დავალებული აქვს ილიას სახლის გამოსყიდვის საქმე, დიდის უნარით შეუდგა ფულის შეგროვებას. საზოგადოება დღის სიამოვნებით ეგებება კომისიის მოწოდებას და სულ მცირე ხნის განმავლობაში შემოწირულობა შესამჩნევად იზრდება. ჩვენ დარწმუნებულნი ვართ, თუ კომისია ესევე მზნედ განაგრძობს თავის მუშაობას, იგი განზრახულ თანხაზედ მეტს შეაგროვებს. რაკი კომისია უკვე არსებობს, ისევ ამავე კომისიამ უნდა იღვას თავს ფულის მოგროვება და იმოდენა თანხა შეაგროვოს, რომ ამ ფულით თბილისის ილიასეულ სახლსაც მოეგლოს, ყვარლის მამულსაც და ჯვარსაც წიწამურის მიდამოში. ჩვენ მოუწოდებთ კომისიის წევრებს, რაკი მათი მუშაობა ასე კარგად მიდის და საზოგადოება ასეთის ხალისით ეპყრობა მათს მოწოდებას, ამ უკანასკნელ გარემოებასაც მიაქციონ ყურადღება. ყვარლის მამულისა და წიწამურის ჯვარისათვის არც თუ იმდენი თანხა იქმნება საჭირო.

საადგილ-მამულო კომისია. როგორც შევიტყუთ, დეპუტატთა საკრებულოს აზრად აქვს ამ მოკლე ხანში საადგილ-მამულო კომისიის რეორგანიზაციის პროექტის განხილვა, რისთვისაც იწვევს სხვა და სხვა ქართულ დაწესებულებათა წარმომადგენლებს.

ბატონი გრიგოლ დიასამიძე

საწყალი მელა ჩიოდა არ მომივიდა ძილია:
 ერთსა საქათმეს მივაგენ, გამოუთხარე ძირია;
 იხვსა, ბატსა და ქათამსა, ყველას გავკარი კბილია...
 უკუ ვიხედე მომდევდა პატრონი გზირის შვილია,
 მარხუ გაედო კომბალი, გათლილი შინდის ძირია;
 გადმოძკრა, გადმომიშხავლა, ცამდე ავასხი ტვინია...

ბატონს გრიგოლ დიასამიძეს ჩემს წერილში მარტო მისი პიროვნების შეურაცხყოფა დაუნახავს და არსებითად დარღვევის მაგიერ, ჩემ მიერ წამოყენებულ ბრალდებისა, საკითხი გადააქვს ჩემი კილოს შეუფერებლობაზედ პრესისათვის და, რაც უფრო ხელსაყრელია მისთვის: პასუხისგების გარეშე მაყენებს. ამაზედ ადვილი არაფერია: როცა ვინმემ დასაბუთებული ბრალდება წამოგიყენოთ, მძიმე შთაბეჭდილების გასაფანტავად იგი ბრალმდევ

ბელი პასუხისგების გარეშე გამოაცხადოთ და თავი გამართლებულად გვეგონოთ.

მაგრამ ჭეშმარიტების აღსადგენად და ყოველი ჩემი ნახმარი სიტყვის დასამტკიცებლად, მე ვეცდები მთლიანი სურათი წარუდგინო საზოგადოებას ბ-ნ გრიგოლ დიასამიძისა, რადგან ქართველი საზოგადოება არა მარტო მეტად გულჩვილია, მეტად გულმაფიწყიც და, თუნდა შემოჩენილი მტერიც იყოს ადამიანი, ოღონდ ხანდახან მიწყნარდებოდეს — ყველაფერს აპატიებს და დაუვიწყებს.

მარტო ამ ორი წლის განმავლობაში, რაც ჩვენმა ჟურნალმა დაიჯყო გამოსვლა, გრ. დიასამიძეს იმდენი მძიმე ცოდვა ჩაუდენია, რომ ყველა სხვა კეთილშობილ საზოგადოებიდან იგი განდევნილი იქნებოდა.

1) დავიწყოთ მაგალითით ჩვენი პატივცემული და კეთილშობილი არჩილ ჯორჯაძისა. რა უტაქტო, უსაფუძვლო და ულაზათო საქციელით შესვარა მისი უმწიკვლო სული ბ-მა დიასამიძემ და, ვგონებთ, მოუსწრაფა ცხოვრებიდან გასვლაც. მკითხველებს ეხსომებათ, რომ სახელმწიფო სათათბიროში აკაკის არჩევანზედ გ. დიასამიძისაგან ატეხილმა აურ-ზაურმა, რა დააწერინა არჩილ ჯორჯაძეს: იგი ამბობდა: აკაკი დიდათ პატივცემული და ერის სათაყვანო მგოსანია; მაგრამ მისი არჩევა პოლიტიკური პარტიისათვის ხელსაყრელი არ იქნებაო. ამაზედ გრ. დიასამიძემ ურცხვად და საქვეყნოდ, ნართაულად გადუქრა სიტყვა: შენ საზოგადოების ფულსა სკამ პენსიის სახით, თვით აკაკის ფონდიდან და რა გალაპარაკებსო.

ამას მოჰყვა ცნობილი პასუხი არჩილისა: მე უარს ვამბობ პენსიაზედაო და, როგორც დანამდვილებით ვიცით, ამ ნართაულ ცილისწამებას ისე აუღელვებია ძვირფასი არჩილი, რომ უარესად გამხდარა ავად. ქვის გულსაც ააღელვებდა ესეთი უდიერობა, არამცთუ ავადმყოფს და უაღრესად ფაქიზ გულის პატრონს არჩილს.

ქართველმა საზოგადოებამ ეს დაივიწყა, დაივიწყა ესა თვით გრ. დიასამიძემაც და დღესაც განაგრძობს ინსინუაციებს.

2) თვით ქართველი ერის მხცოვანი მამა, „პატრიარქი ჩვენის პოეზიისა“ — აკაკი, რა ხათაბალაში გახვია გრ. დიასამიძემ, ოღონდ კი სენსაცია შეექმნა და ხალხი აეყაყანებინა: პოლიტიკურ, საკანონმდებლო დაწესებულებაში უნდა აერჩიებინა ხალხისათვის და რაკი შეგნებული ნაწილი საზოგადოებისა არ აყვა ასეთს უაზრობას გრიგოლისას,

მთელი ქვეყანა შემოიხვია, იერეთი და ამერეთი აალაპარაკა და აკაკიც ისე გააბრია-ბრუნა, რომ იძულებულ ჰყო პირში ეთქვა: — „გიგო ყველა ვგისიულელოა.“

როცა ამისთანა მაგალითებს მოვიყვანთ ხოლმე ჩვენი აზრის დასასაბუთებლად, ბ-ნი გრიგოლი მაშინვე აბრუნდის იზავს, ნაწყენი და შეურაცხყოფილი პიროვნებას პოზას მიიღებს და მთავარ საგანის უარყოფას კი ვერც კი გაბედავს ხოლმე.

3) ამავე ინციდენტის გამოისობით, ბ-ნმა გრიგოლმა გალანძლა და ჩირქი მოსცხო ჩვენს ნიჟიერს ახალგაზრდა პოეტს გრიშაშვილს და ჯაშუშობა დასწამა ნხოლოდ იმიტომ, რომ აკაკის ლექსი დასაბეჭდათ მას კი არ მიუტანა, არამედ „სახ. გაზეთს“; და როცა გრიშაშვილმა ანგარიში მოსთხოვა და სამართალში გაიწვია, ბატონმა გრ. დიასამიძემ **თავი არ გაუყადრა**, ზეიდან ქვევით დახედა იმ პოეტს, რომელსაც წინად ულოლიავებდა და, ჩვეულებისამებრ, თავის რედაქციისაკენ მიეზიდებოდა. ამ ინციდენტშიაც ნათელია გრ. დიასამიძის პიროვნება, რომლის შეურაცხყოფას ასე ხშირად იეკიდება ხოლმე.

4) ასეთივე უაზრო და ბოროტი ბრალდება მოახვია თავზედ ბ-ნს გ. ჟორდანიას, და მასაც არ გაუყადრა თავი სამართალში გასვლისათვის, რადგან იგიც, პასუხისგების გარეშე მდგარად მიაჩნია, ალბად, და პასუხი „სახ. გაზეთს“ სთხოვა. ჩვენ კი ვფიქრობთ, რომ ჩამოთვლილიც კმარა იმის დასკვნისათვის, თუ ვინ არის პასუხისგების გარეშე მდგარი.

5) ილია ჭავჭავაძის გვამიც არ მოასვენა და მიწყნარებული ბრძოლა განაახლა თავის უტიფარი გამოსვლით, საცა გვერდში ისეთი გადაგვარებული ადამიანის წერილები ამოიყენა, როგორიც ფილიპე მახარაძეა. მთელი ქვეყანა შესძრა და მოლაღატეთ დაუპირისპირა — მარტო სენსაციისათვის და ბოლოს საუცხოვო რჩევა მისცა ქართველ საზოგადოებას: ამ საკითხის გარჩევა, მესამე პირს, რუსეთის ინტელიგენციის და პრესის წარმომადგენელთ გადავცეთო. ამას ქკუა არ უნდა?

6) როდესაც კახეთის რკინის გზის, ამ დიდ ეროვნულ საქმის საკითხი სწყდებოდა და ბ-ნმა პ. ი. თუმანიშვილმა გაჰყიდა, გასცვალა ჩვენი ინტერესები საკუთარ ნავთის წყაროებსა და დირექტორობის ადგილზედ, გრ. დიასამიძემ — რომელიც უეჭველია, დღესაც ვერ შესწვდომია ამ საკითხის დიდ მნიშვნელობას — დაბეჭდა თუმანიშვილის ქებათა-ქება და მისი გატეხილი სახელის აღსადგენად,

მასთან ჩაის სმის დროს, მიაართვა ადრესი, რომელზედაც ყალბად მოაწერინა ხელი ისეთ მოღვაწეებს, რომელნიც მერე თითზე იკბენდნენ: ეპისკოპოსს ეგონა მართლმადიდებელ ეკლესიის დახმარების სამადლობელოაო, რეჟისორს — თეატრის დახმარებისაო, და სხვა ამისთანები... ყველა ეს შეთხზული იყო იმ კრებაზედ, რომელიც შეიკრიბა ავტოკეფალიის საკითხისათვის და ადრესი გამოუვიდათ კახეთის რკინის გზის გამყიდველის პრესტიჟის აღდგენისათვის. ესეც პატარა აბრუნდია, ხაზი გრ. დიასამიძის სახისა და ვგონებთ, ასეთი სპარსული მეთოდი მოღვაწეობისა, ემჯობინებოდა მოსახელე სახელმწიფოში გადაეტანა, საცა თუმანიშვილს კონცესიები აუღია ტყისა, და საცა, როგორც გაზეთები გადმოგვცემენ ქართველ მუშებს ცხრა პირ ტყავს აძრობენ. თუმანიშვილი გაგვისპარსელდა, ე. ი. სამშობლო ცას მოსწყდა, აწ თქვენი ჯერია.

7) თუმანიშვილის დაფნა არ აძინებდა ბ-ნ დიასამიძეს, თუ ინდივიდუალური განსხვავების დამყარება უნდოდა აყაყანებულ „ბრბოსაგან“, არ ვიცით, მაგრამ თუმანიშვილს კიდევ გამოესარჩლა დიასამიძე და ერთ მშვენიერ დღეს, როცა აწ უკვდავი პავლეუშა ნიადაგს ჰკარგავდა, — დასტამბა მეორე ადრესი, მირთმეული საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოებისაგან. ეს ადრესიც ყალბი გამოდგა იმ აზრით, რომ იგი მირთმეული იყო მაშინ, როცა კახეთის რკინის გზის საკითხში მოხდენილი ოინები თუმანიშვილისა ჯერ არავინ იცოდა და გრ. დიასამიძემ კი ისე დაბეჭდა (უთარილოდ), ვითომ იგი ადრესი დემონსტრაცია გამოდიოდა საისტ. საეთნ. საზოგადოებისაგან. ჩვენს შეკითხვაზედ, მუზეუმის გამგემ სონლულაშვილმა სიმართლე აღადგინა, რომლითაც დიასამიძე ნაწყენი დარჩა და მე და სონლულაშვილი, პასუხის მაგიერ — აბა რად გვაკადრებდა ნამდვილს პასუხს — პასუხის გარეშე მდგარად გამოგვაცხ და.

8) როცა სონლულაშვილმა დიასამიძე სამართალში გამოიწვია უკმეხი და უღირსი საქციელისათვის, იგი არ გაჰყვა სამართალში და პასუხი მოსთხოვა (!) ექ. თაყაიშვილს.

თაყაიშვილმა რაც „დასამშვიდებელი“ პასუხი მისცა, მარტო დიასამიძესთანა გულჩვილებს დაამშვიდებდა, რომელთაც თავგებივით ეშინიათ, როცა კულზედ დააქვრენ და თუ სადმე გადახტომა ველარ მოახერხეს, გაჩუმებას არჩევენ.

9) ხიზანთა საკითხს შესახებ დიასამიძემ „დემოკრატიული“ პოზიცია დაიჭირა და რაკი ამგვარი

პოზიცია ვალად არ ადებს თურმე ადამიანს საკითხების გამორკვევას და საკმარისად ხდის მარტო დემოკრატიულ ლაყბობას, ბ-ნმა გრიგოლმაც / ჯერ მარტო ლაყბობა დაიწყო: ჩვენ მხარს უჭერით მთავრობის პროექტსაო, რადგან მთავრობის მარტო თავ. - აზნაურობის ინტერესები აქვს ამ პროექტით მხედველობაშიო (!). ნეტა წაუკითხავს მაინც ეს კანონ-პროექტი? ან თუ არ წაუკითხავს, გაუგონია მაინც, ისე, ზღაპარსავით, რა არის ხიზანთა საკითხი: საქმელია, სასმელია თუ სარედაქციო ნაცარქექიობა. ვგონებთ, რომ ზღაპრადაც არ გაუგონია, რადგან ეხლანდელ პროექტს რაც გინდა დაარქვით, მაგრამ თუ იგი თავ. - აზნაურობის ინტერესებს იცავს — ამას ჰკუადმყოფილი ვერავინ იტყვის. თვით უკიდურესი „დემოკრატია“ სახალხო გაზეთისა, და სოციალ-დემოკრატიისა, ისიც კი ვერ გაბედავდა ასეთს თავზეხელაღებულს უტიფრობას. მაგრამ გრიგოლს ყველაფერი შეუძლიან: იგი ხომ განყენებული პიროვნებაა, უადრესი ინდივიდუალიზობა, რომლისთვისაც არამცთუ საზოგადო კანონები, ლოლიკის კანონებიც არ არსებობენ.

მაგრამ ეს არაფერი — ეს ღვთისაგანაა და ბრალს ვერ დავდებთ, მაგრამ როცა თავისი აზრის გასამარჯვებლად იგი „დანოსს“ მიმართავს, სამართალი მოითხოვს ამას თავისი სახელი დავარქვათ და სასტიკი მსჯავრი დავსდოთ.

ჩვეულებისამებრ, დიასამიძემ, ეხლაც არ გააბათილა ჩვენ მიერ წამოყენებული ბრალდება, არ იუარა, არამედ... პასუხისგების გარეშე დააყენა ბრალმდებელი და სამართალში გამოიწვია შ. ამირეჯიბი (?!!). ეს, როგორც ხედავთ, სისტემას ემსგავსება: პირდაპირ დაყენებულ ბრალდებას ბატის წყალივით თავზედ გადივლებს (КАКЪ СЪ ГУСЯ БОДА), ბრალმდებელს პასუხისგების გარეშე განაცხადებს, სამართალში ვინმე მესამე პირს გამოიწვევს და ამგვარად საკითხს და შთაბეჭდილებას სხვა სფეროში გადიტანს ხოლმე, სფეროში ჟურნალისტურ ეთიკისა და ამა თუ იმ მაგარი სიტყვების ხმარებისა. მაგრამ ანგარიში შეგეშალათ ბ-ნო გიგო, ფეხდაფეხ მოგყვებით და ნებას არ მოგცემთ ქართველი საზოგადოება ისევე გაამასხარავოთ თქვენის ფანდებით, როგორც ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი და სხ. ჩვენ კიდევ ბევრი სხვაც ვიცით თქვენ საქმეთა საგმიროთაგან, მაგრამ სადღეისოდ ესეც კმარა და იმ „სასამართლოში“, რომელშიაც თქვენ გინდათ სირაქლემისავით თავი დამალოთ, ჩვენ მოვითხოვთ, საჯარო სამართალს (თუ კი ვისმე ეენ-

ტერესება ესა) და ყველა აქ აღნიშნულ ბრალდებას, რომლის პასუხს ეხლავე გთხოვთ, საბუთებით, დაბეჭდილი საბუთებით ხელში, დაგიმტკიცებთ.

მაგრამ ეს წერილი დასრულებული არ გვეგულეობდა, თუ ზოგიერთი ჩვენი მკითხველის გაკვირვება არ გავფანტეთ: „განა ისეთი რა დასწერა, ვინმე კალმოსანმაო“, გვკითხავენ. წარსულ ნომერში (კლდე № 39) განგებ არ მოვიყვანეთ ციტატები გაზ. „თემი“-დან, რომ დრო მოგვეგო პეტერბურლისათვის და დღეს კი შეიძლება მთლად მოვიყვანოთ ის ადგილები, რომელთაც გამოიწვიეს საერთო გულისწყრომა, ვინც კი ჩაუკვირდა და მიხვდა იმ სტრიქონების სიმდაბლეს, რომლებითაც ააქრელა თავისი გაზეთი ბ-ნმა დიასამიძემ.

ეხლა ერთადერთი და სახტომი აქვს გრიგოლს გამოაცხადოს, რომ თვითონაც ვერ მიხვდარა, სად დაინახა გაბაშვილმა „დანოსი“:

როგორც სჩანს, სწორედ ამ სწორ-უზოვარ ჰუმანისტის (ანდრია ერისთავის) იმედი ჰქონია იმ ნაწილს ქართველ თავად-აზნაურებისას, რომელმაც 10 ამ თვეს აფრან. პეტერბურგში გაზ. „ზაკავკაზიეს“ ცნობილი ფაქტური პატრონი, მოხელე მახ. მაჩაბელი, და ქუთაისის გუბერნიის უაფილა ვიცე-გუბერნატორი ალექსანდრე უაფშიძე, რომელსაც ერთ დროს ჩვენი შეძლებული მებატონენა სთვლიდნენ თავიანთ მტრად, როდესაც იგი საგლეხო საკრებულოს მდივნის თანამდებობას ასრულებდა (როგორც უაფეთვის, ამაშიაც თურმე სცდებოდნენ ჩვენი პაწია ბობრინსკები!).

ამ ზემოხსენებულ პირებისათვის მიუჩნდია იმავე ნაწილს თავად-აზნაურებისას, როგორმე მოახერხე და ხაზნების მომსახიბი კანონ-პროექტის მსგავსად მათ შეაჩერეთ: კანონ-პროექტში ბევრი შეცდამები და მათ შესწორება სჭირდება.

აი ამ ცრუ „დანოსს“, — რომ ნამესტნიკის ახლანდელი და ყოფილი „მოხელენი“, ვითომ წავიდნენ პეტერბურგს, ნამესტნიკის საბჭოს კანონ-პროექტის შესაჩერებლად, ბატონი დიასამიძე უმატებს კიდევ:

საინტერესოა ანდრია ერისთავის, ბობრინსკის, ზურიშკევიჩის, მარკოვ-შეოლის და სხვა ამათ მსგავსთა გარდა, კიდევ ვის დაარწმუნებენ ეს ჩვენი ბრწყინვალე რეაქციონერების ბრწყინვალე დესპანნი?

და შემდეგ თავის ნომერში ახალ ამბად სწერს, რომ კანონ-პროექტის უარყოფა დეპუტატმა გელოვანმა მოითხოვია. საბრალო გიგო, დაემალა

მაინც თავისი მკითხველებისაგან ასეთი „წინასწარმეტყველების“ ასრულება.

ან იქნება გელოვანსაც, ამ „პირველი / დემოკრატიული პარტიის“ (როგორც დიასამიძე-ჭაბუკიანის) წარმომადგენელს ზურგს შეაქცევს ჩვენი „გადემოკრატიული“ ბრწყინვალე თავადი გრ. დიასამიძე? იქნება იმასაც პურიშკევიჩის და მარკოვის სავარძელში ჩასვაშს?

ესეც ნუ გაგიკვირდებათ, ჩვენო მკითხველებო. გრ. დიასამიძისაგან, როგორც ზემოთაც დაინახავდით, ყველაფერია მოსალოდნელი და ერთ მშვენიერ დღეს რომ მთელი საქართველო ჯაშუშად, პასუხისგების გარეშე მდგომად გამოაცხადოს — სრული ჰუმარიტება იქნება, რადგან ნამდვილი დემოკრატი, „კომუნო-ინდივიდუალისტი“ და განსაკუთრებული პიროვნება იგი გახლავთ...

მანია... მანია ხომ არ გაგონდება, მკითხველო?

ის კი არ იცის, რომ მის პიროვნებას ჩირად არავინ აფასებს და არც დააფასებდა, რომ საუბედუროდ საქვეყნოდ არ შეეძლოს თავისი უტიფრობის გამომჟღავნება საკუთარს გაზეთში. გრ. დიასამიძეს ჰგონია, რომ მას პირადი მტრები ჰყავს და მის პიროვნებას შეურაცხყოფენ. გულახდით შემიძლიან ვსთქვა, რომ გრ. დიასამიძის პიროვნება სრულიადაც არ არის ჩემთვის საინტერესო და მის პირადი მტრობისათვის არავითარი საბუთი არა მაქვს მაგრამ როცა საზოგადო ეროვნულ საქმეში ის ხელს უწყობს ისედაც შერყვნილ აზროვნების დამყარებას, როდესაც იგი შლის, გულუბრყვილოთათვის, საზღვრებს ერთგულებისა და ლალატისას სამშობლო საქმისადმი — მაშინ შეუძლებელია ადამიანმა აიტანოს მეტი და გულისწყრომით უკიდურესობამდის არ მივიდეს.

მე ველი პირდაპირს პასუხს ყველა აქ აღნიშნულ ბრალდებისას და საგნის მიკიბ-მოკიბვა რასაც დაამტკიცებს — ეს თვით მკითხველმა გაიგოს.

რ. გაბაშვილი.

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

გ ა ნ ც უ ა დ ე ბ ა ნ ი

სეხილეობის გასსვლა

ს. ს. ხეთაგურის ბაღოსნობა

უ მ ბ ი რ დ ე ბ ი ს მ ი ლ ე ბ ა .

მეხილეობის პრაქტიკულად შესასწავლოდ სანერგეში უფასოდ აიყვანენ მოწაფეებად ახალგაზრდებს არა ნაკლებ 15 წლისა, უმთავრესად გლეხის შვილებს, რომელთაც მებაღეობა ეინტერესებათ. სწავლა 2 წელიწადს გასტანს; ამ დროს განმავლობაში შეგირდები პრაქტიკულად შეისწავლიან მებაღეობას, რომელსაც ფირმა აწარმოებს: ხილის მყრობას, ბაღის მოვლას და კონსერვების დამზადებას. გამოცდის შემდეგ, რომელშიაც მონაწილეობას მიიღებენ სპეციალისტები და სასოფლო სამეურნეო საზოგადოების წევრნი, ვინც კარგად დაიჭერს ეგზამენს, შესაფერ მოწმობას მიიღებს. მიწერ-მოწერისათვის მიმართვა შეიძლება ამ ადრესით: თბილისი სანერგე ს. ს. ხეთაგურისა.

Тифлисъ питомники С. С. Хетагури.

1894 წლიდან

1913 წლამდის

ს ა უ კ ე თ ე ს ო დ ვ ი ნ ო დ ი თ ვ ლ ე ბ ა დ ვ ი ნ ო

საზოგადოება „კ ა ს ე თ ი“-სა

ტელეფონი:
№ 73 და 3—51.

თბილისი: გოგოლის ქუჩა 63
და ერევნის მოედანი.

განყოფილებანი: ბაქოში, ასხაბადში, ტაშკენტში, მოსკოვში, ბათუმში, რასტოვში და სს.